

УДК 332:330.31

[https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-304-2\(2\)-16](https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-304-2(2)-16)

Сергій РОМАНЕНКО

Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського
<https://orcid.org/0000-0002-4446-9244>

АНАЛІЗ РИНКУ СПОРТИВНО-ОЗДОРОВЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА МЕЗОРІВНІ

Спорт та оздоровча діяльність на сьогодні стають одними з головних цивілізаційних трендів, що здійснюють системний вплив на розвиток суспільних відносин, формування людського потенціалу та економічного зростання. Свідченням цього є щорічний приріст питомої ваги населення, задіяного у різних видах професійного та масового спорту, які присвячують частину свого життя активним тренуванням, приймають участь у масових спортивно-оздоровчих заходах та мікропідприємствах.

Метою статті є аналіз ринку спортивно-оздоровчої діяльності на мезорівні в Україні.

Проведено аналіз ринку спортивно-оздоровчої діяльності на мезорівні в Україні. Аналіз показав, що у регіональному розрізі найбільші обсяги послуг у сфері спорту у 2020 році надано в м. Київ, Дніпропетровській, Харківській, Львівській і Одеській областях, що є природним з позицій чисельності населення в даних регіонах. Разом з цим, у динаміці найвищі темпи (збільшення майже у 3-6 разів) ринку спортивних послуг за період 2015-2020 років спостерігається в Дніпропетровській (+619%), Київській (+670%), Вінницькій (+369%), Житомирській (+361%), Донецькій (+455%), Тернопільській (+398%) областях.

Доведено, що в Україні, попри високий рівень людського потенціалу, розвиток професійного спорту знаходиться у стані стагнації. За умови не достатньої фінансової підтримки з боку держави та місцевих органів влади, проведення спортивних заходів стає можливим лише за умови спонсорської підтримки, у більшості регіонів відсутні умови для тренувань (застаріла інфраструктура, високі витрати на енергоносії, низький рівень оплати тренерів), вибір молоді обмежений щодо розвитку у різних видах спорту, більшість діючих секцій надають лише платні послуги, що знижує їх доступність для дітей та молоді з малозабезпечених сімей. Наведені чинники, а також ряд системних проблем у розвитку професійного спорту зумовлений деструктивними явищами соціального та економічного характеру, що притаманні розвитку соціально-економічних систем в Україні останніми роками призвели до втрати загальних позицій України на міжнародній спортивній арені, відтоку частини талановитих спортсменів і тренерів за кордон та погіршення загального іміджу країни.

Ключові слова: ринок спортивно-оздоровчої діяльності, обсяги наданих послуг, мезорівень.

SERHII ROMANENKO

South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky

ANALYSIS OF THE MARKET OF SPORTS AND HEALTH ACTIVITIES AT MEZOROVNA

Today, sports and health activities are becoming one of the main trends in civilization, which have a systemic impact on the development of social relations, human development, and economic growth. Evidence of this is the annual increase in the population involved in various professional and mass sports, who dedicate part of their lives to active training and participate in mass sports, health events, and micro-enterprises. The article aims to analyze the market of sports and health activities at the meso level in Ukraine.

The need for sports and health activities at the meso level in Ukraine is analyzed. The analysis showed that in the regional context, the largest volumes of services in the field of sports in 2020 were provided in Kyiv, Dnipropetrovsk, Kharkiv, Lviv, and Odesa regions, which is natural from the standpoint of the population in these regions. At the same time, the dynamics of the highest rates (increase by almost 3-6 times) of the sports services market for the period 2015-2020 are observed in Dnipropetrovsk (+ 619%), Kyiv (+ 670%), Vinnytsia (+ 369%), Zhytomyr (+ 361%), Donetsk (+ 455%), Ternopil (+ 398%) regions.

It is proved that in Ukraine, despite the high level of human potential, professional sports development is in a state of stagnation. With insufficient financial support from the state and local authorities, sporting events become possible only with sponsorship; in most regions, there are no conditions for training (outdated infrastructure, high energy costs, low pay for coaches), and young people's choice is limited. Regarding development in various sports, most of the existing sections provide only paid services, which reduces their accessibility for children and young people from low-income families. These factors, as well as several systemic problems in the development of professional sports due to destructive social and economic phenomena inherent in the development of socio-economic systems in Ukraine in recent years, have led to the loss of Ukraine's common position in the international sports arena and the deteriorating overall image of the country.

Keywords: market of sports and health-improving activity, volumes of rendered services, meso level.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями

Спорт та оздоровча діяльність на сьогодні стають одними з головних цивілізаційних трендів, що здійснюють системний вплив на розвиток суспільних відносин, формування людського потенціалу та економічного зростання. Свідченням цього є щорічний приріст питомої ваги населення, задіяного у різних видах професійного та масового спорту, які присвячують частину свого життя активним тренуванням, приймають участь у масових спортивно-оздоровчих заходах та мікропідприємствах. Зростання попиту зумовило активний ріст ринку спортивної індустрії та впровадження інноваційних технологій у даній сфері, що також є важливим чинником економічного розвитку, міжнародної інтеграції та універсалізації світових культурних зразків та цінностей.

До основних проблем, що стримують розвиток інфраструктури можна віднести насамперед не достатньо прозорі механізми використання коштів та невиконання проектних робіт у заплановані проміжки часу, недостатність фахівців у сфері планування проектів та їх реалізації на місцях, затримки надходження коштів, що в умовах інфляції не дозволяють підприємцям вкладатися у заявлений кошторис.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Аналізу ринку спортивно-оздоровчої діяльності на мезорівні в Україні присвячені праці відомих учених, зокрема: К. Богатирьова, І. Бошинди, І. Іртишевої, Ю. Наумко, М. Стегней, Р. Сіренко, В. Солопенко, М. Третякової, І. Лапичка, С. Цимбалюк та ін. В сучасних умовах пандемії постає питання щодо поглиблення аналізу ринку спортивно-оздоровчої діяльності на мезорівні.

Формулювання цілей статті

Мета дослідження. Метою статті є аналіз ринку спортивно-оздоровчої діяльності на мезорівні в Україні.

Виклад основного матеріалу

Додатковими джерелами залучення коштів, що використовуються спортивними клубами і федераціями в Україні є: кошти від надання додаткових послуг, реалізації спортивнентарю, реалізації буклетів, газет та реклами, надходження від трансляції матчів чи заходів, білетів і лотерей; членські внески, спонсорські кошти та меценатська допомога. Нажаль, механізми залучення позабюджетних коштів у розвиток спортивно-оздоровчої діяльності не достатньо урегульовані, що призводить до скорочення надходжень з таких джерел та стимулює розвиток тіньових схем.

Важливим показником розвитку масового спорту є обсяги реалізованих послуг організаціями спортивного профілю. У регіональному розрізі найбільші обсяги послуг у сфері спорту у 2020 році надано в м. Київ, Дніпропетровській, Харківській, Львівській і Одеській областях, що є природним з позицій чисельності населення в даних регіонах. Разом з цим, у динаміці найвищі темпи (збільшення майже у 3-6 разів) ринку спортивних послуг за період 2015-2020 років спостерігається в Дніпропетровській (+619%), Київській (+670%), Вінницькій (+369%), Житомирській (+361%), Донецькій (+455%), Тернопільській (+398%) областях. Обсяги наданих послуг за видом економічної діяльності «Діяльність у сфері спорту» у регіонах України наведено в табл. 1.

Таблиця 1.

Обсяги наданих послуг за видом економічної діяльності «Діяльність у сфері спорту» у регіонах України

Регіони	2015	2019	2020	Приріст, 2020/2015%	Приріст, 2020/2019,%
Україна	4946928	10147453	8746480	77	-14
Вінницька область	15401	49686	72256	369	45
Волинська область	43599	33732	39146	-10	16
Дніпропетровська область	52519	483809	377650	619	-22
Донецька область	9867	48003	54771	455	14
Житомирська область	9273	34717	42775	361	23
Закарпатська область	24937	72272	50801	104	-30
Запорізька область	41787	78931	72130	73	-9
Івано – Франківська область	13431	61255	61114	355	0
Київська область	44050	448534	339201	670	-24
Кіровоградська область	4784	20224	23599	393	17
Луганська область	2818	16374	12233	334	-25
Львівська область	141320	414235	210680	49	-49
Миколаївська область	12413	43173	57892	366	34
Одеська область	164582	309069	293591	78	-5
Полтавська область	27804	57985	82148	195	42
Рівненська область	7000	22383	31726	353	42
Сумська область	12385	36084	36084	191	0
Тернопільська область	4492	20245	22366	398	10
Харківська область	211069	557865	521206	147	-7
Херсонська область	13067	46635	43770	235	-6
Хмельницька область	11691	42057	40867	250	-3
Черкаська область	7865	74081	42534	441	-43
Чернівецька область	13390	21195	21003	57	-1
Чернігівська область	11804	36180	37365	217	3
м. Київ	1712366	3589139	3545538	107	-1

Джерело: Державна служба статистики України [1]

У 2020 році порівняно з попереднім 2019 роком скорочення ринку становило в загальному 14%. Найбільше скоротидся ринок спортивних послуг у Львівській (-49%), Черкаській (-43%), Закарпатській (-30%), Київській (-25%), Дніпропетровській (-22%) та Луганській (-25%) областях.

На думку дослідниці Стахів І. М., «попит споживачів на продукти сфери фізичної культури і спорту крім загальної соціально-економічної ситуації в країні багато в чому залежить від таких факторів, як створення та формування певних спортивних традицій, моди на заняття спортом і відвідування спортивних змагань, а також цілеспрямована робота спортивних, спортивно-оздоровчих організацій щодо залучення глядачів і вболівальників на спортивні змагання. На зростання попиту у спортивно-оздоровчій сфері впливають умови відтворення робочої сили у ринковій економіці. Пропозиція на ринку спортивно-оздоровчих послуг формується в результаті діяльності спортивно-оздоровчих фірм, що відносяться до різних форм власності» [2]. Саме тому, однією з умов розвитку масового спорту у регіонах, окрім фінансування розвитку фізкультури і спорту з місцевого бюджету, є всебічна підтримка малого підприємництва, що функціонує у сфері спортивної індустрії, здійснення масових заходів спортивно-оздоровчої діяльності для населення, активізація міжнародної та міжрегіональної співпраці у цьому напрямку.

Погоджуємося з думкою Макашова В., що «Факторами позитивного впливу на підвищення рухової активності місцевих жителів є наявність спортивної інфраструктури; наявність іншої інфраструктури, яка сприяє розвитку рухової активності; наявність послуг, які сприяють зростанню рухової активності; належний рівень інформованості населення; цінова доступність спортивної інфраструктури та послуг; ідеологія «здорового способу життя» городян та інші. Розробка та застосування релевантних показників моніторингу та оцінки розвитком рухової активності населення є важливим елементом програмно-цільового методу управління» [3, с. 69].

Однією з важливих функцій державного регулювання та державної політики у соціальній сфері є забезпечення рівного доступу громадян до необхідних послуг, продуктів та гарантування їх прав не залежно від місця проживання та будь-яких інших чинників. З огляду на принцип рівного доступу важливо проаналізувати на скільки громадяни України забезпечені послугами у сфері спорту, відповідною інфраструктурою, начальними закладами тощо. Розрахунки показують, що попри достатньо високі показники приросту ринку послуг в Україні та регіонах, їх обсяги у розрахунку на душу наявного населення є мізерними. На рис. 1. наведено обсяги послуг у сфері спортивно-оздоровчої діяльності у розрахунку на одну особу наявного населення у розрізі регіонів України у 2020 році.

Перш за все слід відмітити, що попри поступове зростання, обсяги реалізованих послуг у сфері спортивно-оздоровчої діяльності у розрахунку на одного жителя на рік є мізерними. Найбільше послуг (79 грн.) у розрахунку на душу наявного населення реалізовано у Харківській, Одеській, Львівській та Волинській областях. У деяких регіонах, серед яких Донецька, Луганська та Тернопільська обсяг послуг не перевищував 5 грн. Для порівняння, у м. Київ обсяг наданих послуг населенню у 2020 році склав 577 грн. Що, в чергове підтверджує тісний взаємозв'язок між рівнем доходів населення, що є порівняно вищими у столиці та містах обласного значення а також наявності розвинутої інфраструктури. Важливим чинником є також вікова і соціальна структура населення. Соціологічні дослідження свідчать, що найбільш активними користувачами послуг у сфері спортивної діяльності є люди вікової групи 18-40 років а також населення, що відносить себе до «середнього класу».

Основними напрямками регіональної (муніципальної, політики ОТГ) у сфері розвитку спортивно-оздоровчої діяльності повинні стати:

- 1) організація взаємодії між органами управління фізичною культурою і спортом та спортивними об'єднаннями і організаціями, у тому числі громадськими;
- 2) створення умов та облаштування інфраструктури для заняття спортом, якою можуть користуватися громадяни (велодоріжок, стадіонів, спортивних залів, басейнів)
- 3) застосування механізмів бюджетного фінансування масового спорту як чинника запуску процесів залучення додаткових фінансових ресурсів у галузь;
- 4) вирішення питання щодо виділення земельних ділянок для побудови спортивної інфраструктури у місцях фізичного доступу громадян;
- 5) проведення масових змагань, запровадження нетрадиційних видів спорту і активного відпочинку;
- 6) активізація роботи у сфері маркетингу спорту.

Аналізуючи рентабельність операційної діяльності у розрізі основних галузей спортивної діяльності можна зробити висновок, що попри від'ємне значення, у 2019 році майже всі види діяльності у спорті окрім іншої діяльності були рентабельними. Тобто, за умов поступового подолання пандемії та створення сприятливого бізнес-клімату є шанси на позитивні тренди розвитку сфери спорту, зокрема і бізнесу в даному секторі.

Як зауважують В.М. Черба та Є.В. Герасимова, «в Україні всі комерційні позиції, пов'язані зі спортом, працюють дуже слабо. Це обумовлено перш за все загальною бідністю країни. Медійні права великих доходів не приносять, а пропонувати небагато населенню платні трансляції нераціонально. Так само, як і дорогі квитки на змагання. Культура пропаганди спорту знаходиться на низькому рівні: Українські масмедія часто віддають перевагу інформаціям про "розкручених" зарубіжних зірок і змагання, залишаючи на другому плані досягнення вітчизняних спортсменів [4, с.73].

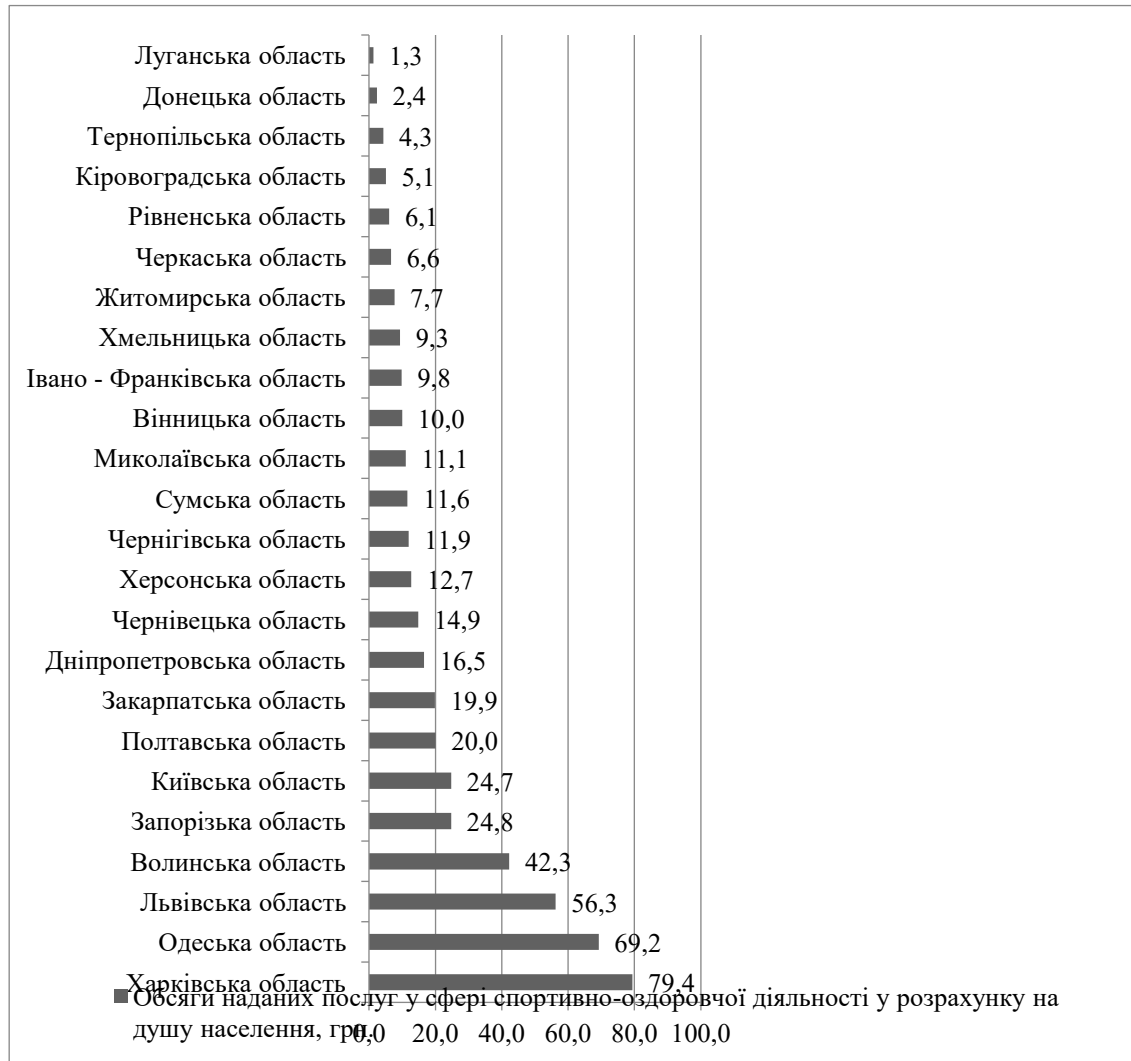

Рис. 1. Рейтинг регіонів України за обсягами наданих спортивно-оздоровчих послуг у розрахунку на одного наявного жителя

На думку науковців Ткачука І.Я. Городинського С.І. та Чубатенко С.Ю., важливим напрямком державної політики у сфері фінансування спорту є удосконалення механізмів державного фінансування громадських організацій. Зокрема це, «регулювання законодавства у сфері запровадження механізму відсоткової філантропії, що дозволить диверсифікувати джерела залучення коштів громадськими організаціями, що функціонують у сфері фізкультури і спорту. Такий механізм дає змогу населенню на власний розсуд обирати ті громадські організації, які найбільше заслуговують на його підтримку, шляхом переадресації частини сплаченого подоходного податку на їхню користь. Таким чином, величина фінансової підтримки громадських організацій (у тому числі і фізкультурно-спортивного спрямування) залежить не від загальнодержавної політики чи спроможності Державного бюджету, а від волі конкретного платника податку, який у своєму виборі мотивується ефективністю діяльності тієї чи іншої громадської організації [5].

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі

Проведено аналіз ринку спортивно-оздоровчої діяльності на мезорівні в Україні. Аналіз показав, що у регіональному розрізі найбільші обсяги послуг у сфері спорту у 2020 році надано в м. Київ, Дніпропетровській, Харківській, Львівській і Одеській областях, що є природним з позицій чисельності населення в даних регіонах. Разом з цим, у динаміці найвищі темпи (збільшення майже у 3-6 разів) ринку спортивних послуг за період 2015-2020 років спостерігається в Дніпропетровській (+619%), Київській (+670%), Вінницькій (+369%), Житомирській (+361%), Донецькій (+455%), Тернопільській (+398%) областях.

Доведено, що в Україні, попри високий рівень людського потенціалу, розвиток професійного спорту знаходиться у стані стагнації. За умови не достатньої фінансової підтримки з боку держави та місцевих органів влади, проведення спортивних заходів стає можливим лише за умови спонсорської підтримки, у більшості регіонів відсутні умови для тренувань (застаріла інфраструктура, високі витрати на

енергоносії, низький рівень оплати тренерів), вибір молоді обмежений щодо розвитку у різних видах спорту, більшість діючих секцій надають лише платні послуги, що знижує їх доступність для дітей та молоді з малозабезпечених сімей. Наведені чинники, а також ряд системних проблем у розвитку професійного спорту зумовлений деструктивними явищами соціального та економічного характеру, що притаманні розвитку соціально-економічних систем в Україні останніми роками призвели по втрати загальних позицій України на міжнародній спортивній арені, відтоку частини талановитих спортсменів і тренерів за кордон та погіршення загального іміджу країни.

Література

1. Державна служба статистики України. URL. <http://www.ukrstat.gov.ua/>
2. Стахів І.М. Регулювання ринку спортивно-оздоровчих послуг в Україні. Автореферат дис. к.е.н. ЛНУ імені Франка., 2017
3. Макашов В. Діяльність органів місцевого самоврядування в реалізації програм розвитку оздоровчої рухової активності населення. *Аспекти публічного управління*. 2021. Том 9. № 1. С.63-70
4. Черба В.М., Герасимова Є.В. Стан та перспективи розвитку сфери фізичної культури в Україні. *Економіка та держава*. 2017. № 7. С. 70-75
5. Ткачук І.Я. Городинський С.І., Чубатенко С.Ю. Пряме державне фінансування громадських організацій фізкультурно-спортивного спрямування в Україні. *Причорноморські економічні студії*. 2018. Випуск 26-2. С.117-120, с. 119
6. Крамаренко І.С., Козаченко Л.А., Стищенко О.В., Карабін К.О. Інклюзивний туризм – інвестиційна складова економіки регіону. *Агросвіт*. 2020. №11. С.83–89. DOI: 10.32702/2306-6792.2020.11.83
7. Kramarenko I. Social-economic and intellectual development of Ukraine: Regional and national aspect. *Danish scientific journal*. 2017. №1. С.20-28.
8. Zhuravel Y., Popadynets N., Irtysheva I., Stetsiv I., Stetsiv I., Hryhoruk I., Boiko Y., Kramarenko I., Hryshyna N., Trushlyakova A. Management Aspects in the Higher Education Quality Assurance System. *International Conference on Human Interaction and Emerging Technologies*. 2021. pp. 635–642.
9. Іртишева І. О., Трушлякова А. Б., Рябець Д. М. Демографічна ситуація України в системі виміру людського капіталу та охорони здоров'я. *Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія: Економіка і менеджмент*. 2019. № 4 (82). С.136–143.
10. Іртишева І., Рябець Д. Забезпечення доступності медичної допомоги як базової основи формування міцного здоров'я і благополуччя населення. *Економічний аналіз*. 2020. Том 30. № 1. Частина 2. С. 60–65. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2020.01.02.060>

References

1. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. URL. <http://www.ukrstat.gov.ua/>
2. Stakhiv I.M. Rehuliuivannia rynku sportyvno-ozdorovchykh posluh v Ukraini. Avtoreferat dys. k.e.n. LNU imeni Franka., 2017
3. Makashov V. Diialnist orhaniv mistsevoho samovriaduvannia v realizatsii prohram rozvytku ozdorovchoi rukhovoї aktivnosti naselennia. *Aspekty publichnoho upravlinnia*. 2021. Tom 9. № 1. S.63-70
4. Cherba V.M., Herasymova Ye.V. Stan ta perspektyvy rozvytku sfery fizychnoi kultury v Ukraini. *Ekonomika ta derzhava*. 2017. № 7. S. 70-75
5. Tkachuk I.Ia. Horodynskiy S.I., Chubatenko S.Iu. Priame derzhavne finansuvannia hromadskyykh orhanizatsii fizkulturno-sportyvnoho spriamuvannia v Ukraini. *Prychornomorski ekonomichni studii*. 2018. Vypusk 26-2. S.117-120, s. 119
6. Kramarenko I.S., Kozachenko L.A., Stytsenko O.V., Karabin K.O. Inkluzyvnyi turizm – investytsiina skladova ekonomiky rehionu. *Ahrosvit*. 2020. №11. S.83–89. DOI: 10.32702/2306-6792.2020.11.83
7. Kramarenko I. Social-economic and intellectual development of Ukraine: Regional and national aspect. *Danish scientific journal*. 2017. №1. S.20-28.
8. Zhuravel Y., Popadynets N., Irtysheva I., Stetsiv I., Stetsiv I., Hryhoruk I., Boiko Y., Kramarenko I., Hryshyna N., Trushlyakova A. Management Aspects in the Higher Education Quality Assurance System. *International Conference on Human Interaction and Emerging Technologies*. 2021. rr. 635–642.
9. Irtysheva I. O., Trushliakova A. B., Riabets D. M. Demohrafichna sytuatsiia Ukrainy v systemi vymiru liudskoho kapitalu ta okhorony zdorovia. *Visnyk Sumskoho natsionalnoho ahrarnoho universytetu. Serii: Ekonomika i menedzhment*. 2019. № 4 (82). S.136–143.
10. Irtysheva I., Riabets D. Zabezpechennia dostupnosti medychnoi dopomohy yak bazovoї osnovy formuvannia mitsnoho zdorovia i blahopoluchchia naselennia. *Ekonomichniy analiz*. 2020. Tom 30. № 1. Chastyna 2. S. 60–65. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2020.01.02.060>